

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského výchování.

»Kdo Mne následuje, nebloudí ve tmách, praví Pán.«
Tom. Kemp. I. 1.

Herbartovy praktické idey a výchova křesťanská.

Napsal dr. Jos. Kachník.

Výchovu školní ovládá u nás dosud duch Herbartův. Na příčině jsou Lindnerovy učebnice paedagogiky. Účel výchovy klade Herbart v mravní charakter. Toho pak dosíci lze důsledným jednáním dle patéra praktických ideí. Idey ty vytvářejí se buď z poměru vůle k soudu o ní činěném neb z poměru vůlí navzájem. Obsah těchto vůlí či chtění jest dle Herbarta lhostejným, neboť v jeho mravouce, již Lindner oproti „mravouce náboženské“ — „vědeckou“ nazývá,¹⁾ jedná se jen o zevnější poměr jednotlivých vůlí navzájem. Zde není řeči ani o zákonu Božském, ani přirozeném.

V tomto duchu vychovávají se budoucí vychovatelé a učitelé „vědecky“, zároveň pak se jim v náboženství vykládá „mravouka náboženská“. Tedy dvě mravouky vedle sebe. Dají se srovnati? Doplnuje snad jedna druhou? Která z nich při tolika hodinách vyučování obecným vědomostem věnovaných, v nichž naskrze vládne metoda na psychologii Herbartově založená, vítězí, není těžko uhadnouti. Jedná se tedy jen o otázku, dají-li se „vědecká“ mravouka Herbartova a „náboženská“ mravouka křesťanská srovnati?

Při práci neseme se ku „Obecné praktické filosofii Herbartově“²⁾, kdež o praktických ideách zvláště pojednává.

1. Idea svobody.

„Ve člověku povstává chtění, rozhodnutí; v témž okamžiku stojí před ním obraz jeho chtění a rozhodnutí a v témž okamžiku také o něm soudí; soud vznáší se nad vůlí; co zatím soud trvá, vůle nese se ke skutku. Tu pak osoba buď chtěje tvrdila, co soudíc zavrhovala; nebo chtěje opomenula, co soudíc předpisovala. Nebo vůle a soud jednomyslně přisvědčovaly neb jednomyslně omlítly. Tu pak vůle podrobila se soudu; poslouchala; z toho následuje pochvala, při opaku dostavila se hana. Jakmile by kdo tyto dva živly, soud či estetický vkus a vůli od sebe oddělil, ihned umlknou po-

¹⁾ Dr. G. A. Lindner, Obecné vychovatelství. Učebnice pro ústavy ku vzdělání učitelův a učitelek. Třetí vydání přepracoval prof. K. Domin. Ve Vídni 1891, str. 45.

²⁾ Johann Friedrich, Herbart's Schriften zur praktischen Philosophie, herausgegeben von G. Hartenstein. Erster Teil: Allgemeine praktische Philosophie. Leipzig, 1851. Str. 33. a následující.

chvala a hana. V tom pak, že se dva zcela různé projevy téhož rozumného tvora, totiž vkus a chtění spojují, záleží vnitřní svoboda. Kdo uvědomí si pochvalu, jež náleží tomuto poměru, kdo se dle této pochvaly řídí, toho poslušnost jest sama v souladu s jeho vkusem. Líbí se, snad ne sobě, ale nám.“¹⁾ Tak o mravní svobodě Herbart.

Jak vypadá svoboda vůle dle mravouky křesťanské? „Bůh na počátku učinil člověka, a ponechal ho vedení rozmyslu jeho. Přidal (jemu) poručení a přikázání svá. Budeš-li chtíti přikázání zachovávat i na věky věrně vůli jeho činiti, zachovájíť tebe. Předložil tobě vodu i oheň: k čemu chceš, vztáhni ruku svou. Před člověkem jest život i smrt, dobré i zlé: co si kdo oblíbí, dáno bude jemu“ — praví Písmo sv. (Ekleziastikus 15, 14 násl.) Člověk veden jsa rozumem, jímž poznává mravný řád přirozený, jak jej Bůh stvořil, i řád mravný nadpřirozený, jak jej Bůh jako vůli svou přikázáními zjevil, jest úplně svoboděn a může prost jsa vši nutností vnitřní i nucení zevnějšího voliti buď zákony zachovávat i nebo nikoli, buď dobré nebo zlé činiti, život neb smrt si vybrati. Ale Bůh, vychovatel lidu svého, nenechává chovance svého v pochybnosti, ale dobrou a ráznou přidává radu: „Vyvoliz tedy život, abys i ty živ byl i símě tvé, a miloval Hospodina Boha svého, a poslouchal hlasu jeho, a přidržel se ho.“ (Dent. 30, 19.)

Herbart¹⁾ podřizuje mravouku esthetice, jako pak jeho esthetika jen o zevnějších vztazích jedná, tedy čirě formální jest, tak i v mravouce mravní cenu klade do poměru mezi chtěním a soudem esthetickým. Odkud však to, že některé chtění se soudem ethickým souhlasí a naši chválu zaslужuje, jiné pak nesouhlasí a zaslужuje pohanu, vysvětliti nedovede. Nepřihlíží Herbart nikterak k obsahu představ; může tedy předmětem chtění býti i věc zákonu Božímu odporující; je-li vkus esthetický výchovou pokazen, souhlasí chtění a soud esthetický a následuje pochvala; — jest tedy i chtění takové dle Herbartova mravním. O svobodné volbě buď jednati neb nejednati, to neb ono voliti dle křesťanského pojmu vůle svobodné, nemůže ovšem u Herbartova býti řeči. U něho se představy mechanicky zabavují a zabavené snaží se přijíti opět do vědomí, čímž chtění a snahy vznikají. Vše se děje tak nutně, že se to mathematically měřiti dá.

Než i jiné nedůslednosti postřehujeme při ideji vnitřní svobody.

Je-li podřízení se chtění pod esthetický soud zcela neodvislo od jakéhokoli principu zevnějšího, pak mohou rozhodovati jen představy, jež se navzájem zabavují. Jaké tedy představy, taková vůle, takový též esthetický soud. Jakost tuto však nerozumi Herbart kvalitativně, nýbrž kvantitativně. Čím tedy by člověk více věděl, tím by byl svobodnější. Než ale kolik tu příkladů, že na př. učenci materialističtí stali se takovými otroky vědy své, že byli hluchými proti všem názorům jiným! Ze zásady Herbartovy plynulo by též, že kde jest vyučování k soudnosti vedoucí, tam by i podřízenost vůle či poslušnost, skromnost větší býti musily. To však nespátřujeme u těch, kteří vychováni byli tak, že jen rozum se třibil, ale vůle dle zákona Božího řízena nebyla. Bývají domýšlivými, ješitnými, vzdorovitými a sebe lepší poučení by nepomohlo, kdyby nebylo v člověku hlasu, soudu, jenž jest neodvislý ode všech měnivých představ a jenž varuje před skutkem zlým a káře po vykonaném činu špatném — svědomí. Pravi-li Lindner²⁾, že „svědomitost (nebo vnitřní svoboda) záleží na souhlase chtění s přesvědčením“; pak učinil marný pokus smířiti Herbartovu praktickou ideu vnitřní svobody s naukou mravouky křesťanské

¹⁾ Allg. prakt. Philosophie str. 34.

²⁾ Obecné vychovatelství, I. c. str. 46.

o svědomí. Esthetický soud a chtění jsou dle Herbarta měnivé a subjektivní dle oboru představ jednotlivce; svědomí jest nezměnitelné, nezničitelné a ozývá se u všech lidí a národů, ať vzdělaných, ať nevzdělaných. Esthetický soud tvoří rozum lidský sám ze sebe neodvisle od jakéhokoli mravního pravidla; svědomí jest praktický soud utvořený upotřebením zákona přirozeného a Božího na jednotlivé případy, rozumem jako tlumočnickem zákonů, nikoli pak původcem ohlašovaný. Odděli-li se dle Herbarta chtění od souzení esthetického, umlká pochvala i hana; dle toho byla by vůle nerozumná mravně lhostejnou; dle mravouky křesťanské jest vůle zaviněně nerozumná hříšnou, neboť jest proti řádu přirozenému od Boha stanovenému, dle něhož vůle dle soudu zdravého rozumu řídit se má.

Všeliké vychování spočívá na autoritě. Esthetický soud Herbartův jest subjektivní a měnivý dle měnivých představ, jež se mechanicky sdružují a mechanicky zabavují, takže i chtění měnivým se stává. Dle toho musí býti i pojmání vnitřní svobody u jednotlivých chovanců různým; různá poslušnost, různá a měnivá dle představ výchova. „Ježíš Kristus dnes i zítra, Onť až na věky“; mravní zákon křesťanský jest nezměnitelný. Zde jest rozhodný spor mezi ideou vnitřní svobody a mravoukou křesťanskou.

Mravní charakter vychovati lze jen dle zásad objektivně platných, stálých a neměnitelných. Hodí-li se k tomu Herbartova a Lindnerova nauka o „vnitřní svobodě či svědomitosti“ dle uvedeného snadno lze rozsouditi. (Příště dále.)

Výchov duše.

Podává *Fr. Janoušek*.

Stane-li člověk před znamenitým uměleckým dílem, avšak nejsa odborně vzdělán, nerozumí-li jeho umělosti, nemůže-li posouditi jeho ceny, musí mu postačiti vědomí, že dílo to vykonal znamenitý, veledovedný mistr a umělec, a to s péčí a námahou převelikou. Vyřkne-li na př. znalec umění malířského: „Tento obraz pochází od nesmrtelného Rafaela“, bude zajisté vzdělanec s úctou patřiti na obraz ten, ježto Rafael jest nepřekonatelným králem malířů. Řekne-li nám znalec dále: „Právě na tomto obraze dal si Rafael co nejvíce záležeti, pracoval o něm ve svých nejkrásnějších, nejnadanějších hodinách; kdyžť byl jeho důmysl vyvodil už tolik znamenitých, překrásných obrazů, chtěl tímto obrazem korunovati všecku dosavadní svou činnost; vymalovav jej, nebyl by ho dal za živý svět“ — to když slyšíme o obraze Rafaelově, zajisté dodáme a vyznáme: „Ano, toť dílo na výsost krásné a drahocenné!“

Obraťme to na Boha a člověka. Velemistrem, veleumělcem jest Bůh; dílem jeho nade všecka díla pozemská jest člověk, živý obraz, živé podobenství Boží.

Země už všecka byla uchystána; roviny i doliny byly povlečeny půvabnou zelení; vzduch i voda i suchá půda hemžily se nesčetnými živými; hvězdy mile zářily na obloze nebeské; všecko bylo krásné, všecko dokonalé — jenom člověk ještě scházel. Ano, scházel; bylať příroda

bez člověka jako tvář bez očí. I řekl Bůh: „Učiňme člověka k obrazu a podobnosti svému; ať panuje nad rybami mořskými a nad ptactvem nebeským, i nad zvířaty i nade vši zemí i nad všelikým plazem, kterýž se hýbe na zemi. A stvořil Bůh člověka k obrazu svému, k obrazu Božímu stvořil ho, muže a ženu stvořil. I požehnal jim Bůh a řekl: Rosťtež a množte se a naplňte zemi a podmaňte ji, panujte nad rybami mořskými a nad ptactvem nebeským i nade všemi živočichy, kteří se hýbají na zemi.“ I. Mojž. 1, 26.—28.

Tato slova Písma svatého jsou listinou lidské urozenosti, lidského šlechtictví. Jako šlechtické rodiny na výsost si váží královské listiny, kterouž kdysi jejich zasloužilý předek byl povýšen do stavu šlechtického, tak zajisté každý člověk mnohem více si má vážiti oněch právě uvedených slov z I. knihy Mojžíšovy; obsahují urozenost nad všelikou urozenost světa, ukazují náš původ z rukou Krále všech králů, jsou nejstarší šlechtickou listinou, a též vydanou od Boha všemohoucího netoliko jednomu člověku, nýbrž všem.

Podle těla jsme sice jen země, prach. Žijeme-li, jsme zdvižený, poleující prach; až zemřeme, budeme skleslý, položený prach. Jsme-li šťastni, podobáme se prachu, jenž se vznáší ve světlém paprsku slunečním a v něm si pohrává; jsme-li nešťastni a sklíčení, podobáme se prachu deštěm a větrem stlučenému. Živí jsou prach, mrtví jsou prach. Skrušen rozjímáním takovýmto volá zbožný trpitel Job: „Bože, rozpomeň se, prosím, že jako bláto učinil jsi mne a v prach zase obrátíš mne!“ Job. 10, 8.

Avšak tento prach, tato země těla lidského má úkonem Boha Stvořitele zvláštní důstojnost, jest velebnějším způsobem v tělo člověkovu utvářena, než tělo zvířat; mělo tělo lidské býti příbytkem duše myslící, rozumné, nesmrtelné; nemá býti duši břemenem, žalářem, nýbrž ušlechtilým služebníkem, jenž bude dovedně plniti vůli svého pána, nerozlučným přátelským spoludruhem, s nímž se duše jednou shledá i na věčnosti. Podle velemoudrého úradku Božího mělo tělo lidské jednou býti i důstojným příbytkem jednorozeného Syna Božího, až se vtělí pro naše vykoupení, mělo býti živým chrámem i Ducha svatého.

Tisíce a tisíce těl byla by hotová už příroda předvedla, avšak žádné z nich nebylo by mohlo vyhověti, aby bylo tělem člověkovým; proto vidíme, ana všemohoucnost Boží znova dává se do díla. „Učinil Hospodin Bůh člověka z hlíny země“, praví Písmo sv. Jaké to vzácné dílo! Hlava nehledí do země, nýbrž k nebesům, jako smělý hrad duše pro nebe stvořené; veledůmyslně, velemoudře označili staří Řekové pojem člověka jménem „anthrópos“, t. j. bytost vzhůru hledící. Obličej důstojně utvářen, aby se v něm důstojně obličovala nesmrtelnost duše; jazyk a všecko ústrojí mluvové jest schopno lidské řeči, již se nevyrovná sebe lepší nástroj hudební; ruka tak podivuhodně složena, tak dovedných prací schopna! Přeslavný lékař pohanský Galenus byl pozorováním těla lidského tak unesen, že zvolal: „Ať si jiní uctívají své bohy kačidlem a oběťmi zápalnými; já chválím původce díla tak podivuhodného svým úžasem a podivem; třebaž jen popisují tělo lidské, zdá se mi, že pějí hymnus na počest jeho původce.“

Chvály tedy hodna všeliká naše rozumná péče o tělo a zdraví; vždyť se týká tak znamenitého díla všemohoucnosti Boží, a zdravá mysl bývá ve zdravém těle; avšak želeť jest, že se mnohdy pro přílišnou péči o tělo zapomíná anebo nedostatečně dbá rozumného výchovu duše, pro niž tak krásné tělo učiněno. „Učinil Hospodin Bůh člověka z hlíny země

a vdechl v tvář jeho dechnutí života, i učiněn jest člověk v duši živou.“ I. Mojž. 2, 7.

Bůh vdechl duši. Z toho vidno, že duše naše jsou bytosti, na jejichž utváření nebylo na širším světě ani látky, ani síly, znova sáhl Bůh do pokladu své všemohoucnosti, přímo stvořil duši, s tělem ji spojil, v tělo ji vdechl; i zdvihl se člověk ze své nicoty, počal svůj život, počal své dějiny, nejen pro zemi, nýbrž i pro věkovitou věčnost, šťastnou, zachová-li se důstojně jako živý obraz živého Boha — nešťastnou, zneuctí-li v sobě podobenství Boží, zneuctí-li je hříchem a nepravostí.

Jako by si však dítě samo sebou neuhájilo života tělesného, nýbrž všecko jest v té příčině poukázáno na své rodiče nebo jejich zástupce, rovněž tak samo neuhájilo by si života duševního, nezachovalo by milosti, již na křtu svatém bylo ozdobeno, neprospělo by v potřebných vědomostech a ctnostech, nechránilo by se hříchu, kdyby se mu nedostalo pravého výchovu duše a všemožného přispění.

Zlatá věru slova napsal K o m e n s k ý ve svém líbezném „Informatoriu školy mateřské“: „Kdo nezná, že které a jak rozložené ratolesti strom v starosti své má, ty se hned v mladosti jeho z něho vypučeti, a tak, jakž jsou, rozrůstí musily? Protože to jinak býti nemohlo; a že živočich, nedostane-li všech svých údů založení hned při prvním stvoření svém, potom jich nedojde? Protože co slepé, kusé, křivé na svět vyjde, kdo to napraví? I člověk tedy, jaký v životě svém celý věk má býti, takový se hned, jakž se tělo a duše jeho v něm začne, tvořiti musí, jestliže ušlechtilé jako nádoba milosti Boží, jako obraz Boha živého utvořen býti má.“

Protož rodičové nemusejí s cvičením dítek svých na učitele a kněze teprv odkládati (nebo křivě zrostlý strom zpřimovati a ze zarostlé houště štěpníci dělati těžko); ale musejí s těmi sobě danými klenoty Božími pěstovati se sami uměti, tak aby hned pod pěstováním jejich za pomoci Boží jak věkem, tak moudrostí a milostí před Bohem i lidmi zdárný prospěch bráti mohly.

Oznámeno pak již nejednou, že kdo se Bohu i lidem hoditi má, v trojím tomto: pobožnosti, mravech a literním umění všelijakém vyvíjen býti musí; a protož všeho toho trého základy mocné v dítkách svých klásti povinni jsou rodičové v první hned této škole pěstování svého.

Pobožnost (pravá a spasitelná) záleží v tomto třem:

Jedno, aby srdce naše po Bohu vždycky a všady se ohlédalo a jeho ve všech skutcích hledalo.

Druhé, aby nalézajíc a poznávajíc Boží šlépěje, vždycky a všady bázní, milováním a poslušenstvím Boha ctílo.

Třetí, aby ustavičným takovým na Boha pamatováním a s ním se obíráním ustavičně se s Bohem pojíc, v něm pokoje, radosti a potěšení požívalo.

To jest pobožnost pravá, ráj rozkoší božských člověku s sebou nescoucí . . .

V mravech pak a ctnostech učeny mají býti malé dítky:

1. Střídmosti, aby zvykaly podle potřeby přirození jísti a pít, nad potřebu pak nepřecpávati a nepřebírati se.

2. Švárnosti, aby v jídle, pití, šatkách a všelikém ošetřování těla mravů dobrých užívati zvykaly.

3. Šetrnosti k starším a pozoru na jejich činy, řeči i každé pohledění.

4. Jdoucí odtud skutečné poslušnosti k představeným, tak aby ke každému hlesnutí na poskoku býti musely.

5. Náramně potřebné jest učiti je pravdomluvnosti, aby všecy jejich řeči bývaly, jakž Kristus poroučí, co jest, jest; co není, není. Klamům pak a mluvení jinak než jest, aby ani opravdu, ani žertem nezvykaly.

6. Spravedlnosti ať se učí, na cizí věci nesahati, nebrati, nekrásti, nepřikrývati, na vzdory nic nečiniti.

7. Dobré jest také zvykati pracovitosti, od zahálky pak utikati.

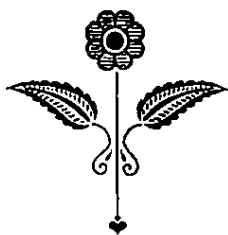
8. Učeny býti mají nejen mluvíti, ale i mlčeti, kde potřeba, jako v čas modlení a když starší mluví atd.

9. Trpělivosti a ustupování své vůle mohou také přiučovány býti, tak aby hned z maličkosti vládnouti sebou zvykaly.

10. Ochotnost ke službě starším pěkná jest mládeže ozdoba; protož k té také hned z dětinství cvičeny býti mají . . .

V těchto ctnostech povycvičené dítě snadně bude (jakž se o Kristu praví) milost míti před Bohem i lidmi.“

Pro výchov duše není tedy nad autoritu Kristovu, nad autoritu jeho svaté církve, v níž Kristus ustavičně žije, mluví, působí, abychom se více a více zdokonaľovali podle rozkazu jeho: „Buďte dokonalí, jako i Otec váš nebeský dokonalý jest!“ Mat. 5, 48. A k jaké dokonalosti církev lidstvu dopomohla, dosvědčují tisíce, statisíce, miliony světcův i světic Božích. Dosáhnou tedy vychovatel i chovanec kýženého pravého cíle, nalézají-li se oba na pravém základě církevním, Kristově. (Příště dále.)

Vychovatelský význam pravdy.

Napsal *J. M. Kadlčák.*

Nejvzácnějším a nejlíbeznějším květem umění vychovatelského je pravdomluvnost svěřenců nám na vychování daných. Vždyť láska k pravdě, z níž se prýští pravdomluvnost, jest kořenem všech ostatních ideí mravních, je zároveň vrcholem, korunou vychovatelského umění. Všechno, což budujeme v duši bytostí nám svěřených, na pravdě spočívati má, sice dilo se nám jistě nezdaří a sebe okázalejší výsledky umění vychovatelského zhroutí se, pyšná budova dlouholeté stavby v okamžiku rozpadne se v prach a bláto, jakmile sebe menší náraz zla se dotkne duše bez pravdy vychované. Ba lze přímo říci bez nadsázky, že bez pravdy vůbec výchova je nemyslitelná, nemožná.

Proto lze umění vychovatelské velmi stručně shrnout v poučku: nauč pravdě. Vychovej dítě tak, aby lživá myšlenka neposkvřnila duši; vychovej dítě tak, aby lživé slovo nepošpinilo rtů jeho; vychovej z dítěte bytost, kteráž nikdy činu ze lži prýstícího se nedopustí za žádnou cenu — a můžeš radostně zaplesat: vychoval jsem duši bohumilou, člověka ušlechtilého, občana ctnostného, dokonalého.

Jak prostý, jednoduchý, stručný to návod k dokonalé výchově duše lidské!

Nauč dítě pravdě — a vykonáno šťastně vychovatelské dílo. — Málo slov — a přece tlumočíme jimi požadavek takměř rozum a síly naše přesahující — pomoc a milost Boží když nedodává nám zvláštního uschopnění, řekl bych nadpřirozené síly dojiti cíle vychovatelského poslání nám z vůle Páně uštědřeného.

Nauč dítě pravdě: co znamená tento prostý výrok? Znamená on učení v obyčejném slova smyslu? Lze pravdě učit tak, jak učíme násobilce, pravidlům mluvnickým, básním, údajům zeměpisným? Učím pravdě, když stále a bez únavy opakuji den ze dne, ba stokrát za den, za hodinu: Mluv pravdu! Lež je hřích!? Naučím pravdě, dám-li útlému provinilci sto, ano tisíckrát opsat větu: „Já mám mluvit pravdu“? Vedu k pravdě duši mi svěřenou, napíše-li do třídní knihy: lhář — drze lže — klame!? Učím pravdě, na školní zprávy-li napíše do příslušné rubriky: obelhal učitele! a dále se nestarám o prameny, z nichž se zlo prýští?

Nejedna matka tklivě žaluje: Nevím si již rady. Stále napomínám dítě: Synku, neupovaž se mi selhat! — a hoch lže až hrůza. Ukládám děvčeti: Mluv pravdu, lež je hřích — a přece obelže mne i jiné kde může. — Odkud zjev ten žalostný?

A podobně ve škole slýcháme v poradách svých posudky drsné: ten a onen lže jak starý kriminalista. Nižší známky z mravů nejčastěji se odůvodňují v třídních knihách, v zápisech a poradách učitelů i na školních zprávách trpkou žalobou: pro lživost nenapravitelnou — lže — ve škole obelhává učitele — lhář zatvrzelý.

Odkud takové neúspěchy?

Po mém úsudku nechybují ani tak děti, jako spíše my chybujeme tím, že předně příliš na lehkou váhu klademe své poslání vychovatelské. Přiřkládáme hlavní cenu svému úřadu učitelskému. Pro přílišnou péči o zdokonalení, prohloubení, usnadnění učby zapomínáme na svůj vychovatelský úkol, ba nejednou svedeni soustavou školskou, bez naší vůle uplatněnou, a ustupující bezděčně tlaku dozorcích orgánů, z nichž leckterý posuzuje a oceňuje naše dílo jedině podle výsledků vyučovatelských, vychovatelských úspěchů nedbajíc, poslání své vychovatelské klademe na druhé, třetí místo, zcela-li nezapomínáme, že máme netoliko učit a naučiti, nýbrž zároveň vychovávat. Vedení a svedení panujícím proudem snažíme se býti dobrými, ano výbornými učiteli — a nedbáme toho, že máme býti v první řadě vychovateli. Toto přesunutí vědomí o poslání nemálo k tomu přispívá, že nedovedeme zdolati úkol, jenž tají se v tom stručném přikázání: nauč dítě pravdě.

Neméně chybujeme také tím, že nedosti jsouce obezřetní a pozorni zhusta přirozené zjevy útlého věku dětského zařadujeme do skupiny hříšných, trestuhodných vad, jimž říkáme lež, a dle toho pak jednáme, radíce se ne s rozumem, nýbrž s vášní.

Zapomínáme, že dětská obrazotvornost čilá, prudká, vznětlivá, ohnivá nejeden jev duši dětské předvádí v podobě pravdy, nám pak se jeví nepravdou. Kolik vychovatelských hříchů pácháme zapomínajíc, že nemáme před sebou vyškoleného lháře zlomyslného, nýbrž útlé dítě důvěřivé, jež na svět a život jinak se dívá, jinak vše posuzuje a rozsuzuje, než činí lidé dospělí.

Není hříchem proti pravdě, co my za nepravdu považujeme, posuzujícíce dosah a význam slov i činů dítek, jež teprve práh školy překročily. A když

neobežřetný vychovatel prudce se rozkřikne na domnělého hříšnika: ty lžeš — ty jsi lhář! — jaké spousty nenapravitelné způsobí v duši prostinké, nevinné ukvapenost taková.

Jak opatrně dlužno uvažovat a obežřetně pátrat, všechny okolnosti a příznaky bedlivě oceňovat dříve, než proneseme soud zdrcující: lžeš!

Nejednou prostoduchou nevědomost za trestuhodnou zatvrzelost prohlášíme a tak spácháme křivdu na duši svěřené péči naší. Čím ospravedlníme krutost ničím neodůvodněnou?

Jindy dětskou zapoměnlivost stotožňujeme s hříšnou náchylností ke lži a trestáme přísně, kde vlídné připomenutí je účelné. A tak za sebe nevinnější nepravdu, již dítě nevědomky pronese, za lež zlomyslnou majíce přímo katanské tresty uvalujeme na dítě, jež nemá o vině potuchy a hořkým žalem překypuje citíc, že trpí bez viny, že křivda se páchá na něm od toho, jemuž láskyplně důvěřuje, k němuž vzhlíží jako vzoru dokonalosti, dobroty a laskavé pečlivosti.

Kolik darebů mohlo se vyvinouti v lidi počestné a hodné, kdyby při prvním poklesku nebyl vychovatel vyšetřoval veřejně před všemi spolužáky jako neuprosný soudce a mstitel, nýbrž jako dobrotivý otec a laskavý přítel soukromě byl o věci jednal tak, že ostatní nepotřehli, jak druh pochybil. Vždyť víme, že zlo je nejhorší vychovatel a nenapraví se nikdo tím, vidí-li na jiném, jak klesá mravně do bahna zkaženosti, a jak nemilosrdně, krutě trestá bytost, jež sama snad v očích svěřenců nebere slovo na vážky a leckdy prohodí, ba učiní, což nijak se s pravdou nesrovnává.

Zlo neodstraníme sebe krutějšími tresty, nýbrž spíše zamezíme obežřetnou pozorností a otcovskou opatrností, když všemožně svěřence své od zlé k hříchu příležitosti varujeme a zdržujeme ne tak slovy, jako spíše bdělou péčí, aby vše zamezeno bylo, čímž se blízká k zlému činu příležitost dítěti poskytuje.

Proto vším právem se žádá po vychovateli, aby netoliko byl neúnavně dbalým a ostražitým, všemožně příklad zlý od svěřence svého oddaluje, nýbrž ve všem a vždy byl vzorem pravdomluvnosti, pravdy-milovnosti a pravdyčinitelnosti. Běda nám, jedinkráte-li žák právem smí si mysliti o svém vychovateli: lžeš! Marná práce, na plano vyzní sebe pádnější důvody, slova nadšená ohlasu nevzbudí v duši dítěte, právem-li smí říci; nemluvíš pravdu, anebo: nejednáš sám tak, jak mi velíš.

Učitel jako vychovatel nesplní své poslání, jakmile sám ve všem, tedy netoliko slovem, nýbrž i životem nehlásá pravdu stále jsa příkladem a vzorem všeho toho, čemu jiné učí, anebo učiti má.

Nespravedlivo by však bylo, kdyby všechna vina se kladla jenom na bedra vychovatele učitele, tak jako nespravedlivo je, veškeré zásluhy kdybychom sobě chtěli na účet připočítati vlastní.

Děti nežijí stále ve škole, nestýkají se jenom s vychovatelem, ba přicházejí do školy nejednou v době, když ostatní činitelé dávno s duše setřeli pel mravní neporušenosti, ze srdce vyrvali zárodky dobra. Semenem zloby naplněna je duše mnohých dítek již v nejtětlejším věku a škola marně pleje, jini stále-li zasévají plevel nectností, neřesti, hříchu.

První a snad nejtrvalejší základy všech ctností v duši dítěte vštěpuje matka, rodina, dům otcovský. Nesnadná, ne-li marná je později práce naše vychovatelská, pak-li základy rodiči zbudované jsou buď nedostatečné, anebo chybné.

Do výchovy rodinné zpřímá zasahovati nemůžeme. Avšak nepřímou i tu mnohemu zlu předejiti lze, když užijeme každé příležitosti a poučíme

matku, otce, dospělé sourozence, jak zhoubné následky má jakákoliv nepravda ve výchově dětí, a povzbudíme rodiče, aby se varovali všeho, čímž by dítě mohlo býti pohoršeno a k nepravdě naváděno, ve zlém utvrzeno. Varujme rodiče, aby se vystříhali slov lež budících. Poučujme všechny, jimž na výchově dítek spolupůsobiti jest, aby netoliko slovy naváděli děti k pravdě a před lží je varovali, a hlavně k tomu dle možnosti je povzbuzujeme, aby sami ve všem jednali dle pravdy, by dítě nepostřehlo rozporu mezi slovem a skutkem, nepostřehlo, že jinak se mluví a jinak jedná.

Netrpíme ani stínu nepravdy ani na sobě, ani u jiných, a pak s pomocí Boží vychováme pokolení pravdomluvné, pravdymilovné, tudíž ctnostné, Bohu i lidem milé.

Z psychologie dítěte.

Mraky.

Rozumy, pronášené dětmi, jež samostatně pokoušely se vysvětliti zjevy přírodní, zaznamenali již mnozí badatelé. Nejvíce zásluh získali si v té věci spisovatelé angličtí a američtí, zvláště Jakub Sully a Stanley Hall. Neúnavný pracovník na poli psychologie, St. Hall, pokusil se tuto stránku psychologie všestranně projednati. Za předmět studia obral si mraky a oblaky, sestavil pak dotazník, na kterýž obdržel 461 odpovědí. Ty netvoří sice celku jednoduššího, neboť část diktovaly děti mezi čtvrtým a třináctým rokem svého věku, jiné pak odpovědi byly od osob dospělých (hlavně učitelů a učitelek), jako vzpomínky z dětství, nicméně všechny jsou zajímavé a hodny hlubší úvahy.

Podobné práce podjala se polská spisovatelka Aniela Szycówna sebravši odpovědi dětí polských z různých částí Království Polského a Litvy.

K těmto výzkumům americkým a polským připojujeme odpovědi šestiletých dětí českých z Ivančic v naději, že pokus tento povzbudí mnohé vychovatele v různých krajích naší vlasti konati podobná pozorování a posílati je redakci naší buď jako propracované články, buď jako nespracovanou látku, již upotřebí autor tohoto článku v budoucnosti.

1. K čemu slouží mraky?

Většina dětí připisuje účelnost všem zjevům přírodním. Z 50 dětí amerických 27 soudilo, že mraky jsou k vůli dešti, 7 soudilo, že jasné, malé oblaky jsou na výzdobu nebe, jiné děti připisovaly jim rozmanité jiné úkoly. Podobné myšlenky pronášely i děti polské. Ukáží to nejlépe na výňatcích z materialu Hallova, polského a svého.

Děti americké.

1. Mraky jsou sudy, ve kterých je dešť. (Chlapec dvanáctiletý.)

2. Černé mraky pomáhají vanout větrům, jasné pomáhají slunci zahřívati lidi, zvířata a svítit. (Chlapec pětiletý.)

Děti polské.

1. Kdyby nebylo mraků nerostly by květiny, protože by nebylo deště; — nevím, odkud je tam voda, ale vím, že jest. (Chlapec 5³/₄letý, syn lékařův z Plocka.)

Děti české.

1. Mračna jsou k tomu, aby mohlo pršet. Z mračna padá také sníh.

2. Mračna jsou na to, aby mrzlo.

3. Černé mraky zvěstují déšť a bouři. (Chlapec devítiletý.)

4. Mraky zaclánějí nebe (Děvče 13leté.)

5. Mraky zaclánějí slunce. (Děvče 11leté a chlapec 9letý.)

6. Mraky jsou na to, abychom neviděli andělův. (Děvče 12leté.)

7. Mraky jsou na to, abychom neviděli Pána Boha a andělův. (Chlapec 4letý.)

8. Jasně mraky nedovolují, aby slunce svítilo příliš silně a ochlazuje je v parný den. (Chlapec 12letý.)

9. Černé mraky jsou na to, aby slunce, měsíc a hvězdy se skryly za nimi a šly spat. (Chlapec 11letý.)

10. Mraky dávají nám déšť a povětrí. (Děvče 10leté.)

2. Slunce schovává se za mraky. (6letý chlapec z Oszmiany na Litvě.)

3. Mraky jsou na to, abychom neviděli, co se v nebi děje, jinak bylo by vidět, co se tam děje: v mracích jsou andělíci. (Chlapec 5³/₄letý.)

3. Z černých mračen je bouřka a padají kroupy.

4. Za mračny je nebe.

5. Za mračny je slunce. Mračna zakrývají měsíc a hvězdičky.

6. V mračnech jsou andělé.

7. Mračna zakrývají Ježíška, Pannu Marii a sv. Josefa. V mračnech jest Pán Bůh.

8. Za mračny jsou blesky a hrom. Za mračny je voda. (Příště dále.)

Pedopsychologické poznámky

od M. J.

Čtyři léta chodí do školy — do 1. třídy na trojtřídní škole. Jsme zvyklí na žáky 4. školního roku ve škole tak asi jako na dospělého ve 30 roce, t. j. že už má skoro polovici zkušeností života za sebou. O Podlouckém toho říci nelze. Chodí do školy nyní dosti pilně, v létě častěji zůstává doma a když přijde, má tváře zarudlé, oči vytřeštěné a těká jimi bez významu po celé třídě. Vyložil jednou, že matka nemívá kdy na vaření a že koupila kořalky, nadrobila chlebička do ní. Jinak je dosti úslužný, malé služby, jako přikládání do kamen, utřítí lavici nebo tabuli, stůl, učiní ryckle a rád, čtení však pro něho by nemuselo býti, je mu jedno *a* nebo *b*, nepozná ani toho ani onoho. Snad nemá smyslu pro tvary, že nemůže si jich pamatovati. Snad je to trochu z alkoholu a trochu po matce. Když přinesl školní zprávy do školy, bylo v rubrice pro podpis rodičů několik čmar, jen *o* bylo zřetelné. Na otázku, kdo školní zprávy podepisoval, řekl zcela otevřeně: „Maminka psátí neumějí, tatínek zašli po práci daleko, nepřijdou ani na neděli. Maminka to zkoušeli, a když jim to nešlo, tak to chtěla podepsat naše Pavlína a ta to také neumí.“ — — —

A co tedy s nimi? Co vůbec může učitel dělati, když rodiče nepodepiší školních zpráv, když místo rodičů je podepíše někdo jiný?

Jsou rodiče, kterým na tom kousku papíru nezáleží, papír jako papír. Učitel se s tím napíše, dá se na to i razítko správy školy a rozličných podpisů a co z toho? — Těch lidí, kterým školní zprávy jsou úřední listinou, kterou nutno uschovati a v čistotě držeti, takových je velmi málo. Kdyby aspoň propouštěcí vysvědčení mělo větší význam! Ale ani to nic neplatí. —

Mám ve škole žákyni, jmenuje se Kuchtova a je sestřenicí oné Kuchtové, vražednice dvou dětí v Brně. Když začalo před dvěma roky vyšetřování s onou Kuchtovou, tehdy otec mé žákyně hanbou prý a litostí nad tím se zastřelil.

Dítě tehdy pětileté za rok po té události počalo choditi do školy. Dlouho trvalo, než se rozmyslila promluvit. Obyčejně hledí lhostejně, skoro tupě před sebe. Když ji vyvolám, ponejprv neslyší, ani se nehne, zavolám po druhé, smutně upře na mne své černé oči, po třetím zavolání teprv stoupne, někdy lehčí otázky zodpoví, těžších nikdy. Nic nezdá se jí zajímati. Píše pěkně, a psala by pořád, ostatně málo prospívá. I sluch hudební je u ní dosti probuzen, hlásek má slabý, ale ve sboru zpívá čistě a dobře, sama zpívati nechce. Jednou brzy z jara pozorovala jsem, že přišla vždy do školy pěkně učešána, za chvíli však už neměla ve vlasech hřebénku. Bylo to dopoledne, odpoledne zas, druhý den opět. Když jsem se doptávala po příčině, dověděla jsem se, že půjčuje hřebínek děvčeti po čas vyučování, ta zatím jí na ten čas půjčí svých pět písátek. Přece aspoň něco ji zajímalo!

Slovanský obzor.

Ve článku „Národní učitel a rolnictvo“ přináší liberalní slovinský „Učitelský Tovaryš“ pobídky učitelstvu, jak by se stalo důležitým národním činitelem slovinským. Doporučuje všímati si života národohospodářského, věnovati ne menší pozornost rozvoji průmyslu. Učitelstvo má k tomu cíli skládati i zkoušky z předmětů hospodářských, aby nabylo vlivu na venkově. Má si všímati i půdy a raditi, co bylo nejlépe pěstovati, aby půda přinesla slušného užitku. Pisatel radí, aby zřízeny byly hospodářské semináře pro učitele, kde by theoreticky i prakticky v národním hospodářství a předmětech zemědělských se vzdělávali. Duchovenstvo venkovské již prý pozbylo toho vlivu, jelikož o hospodářství se nestará, přenechávajíc prý je hospodyním a čeledi. Co na této zprávě pravdy jest, nepřináleží nám zde rozhodovati. Jisto však, že není ani úkolem duchovenstva chovati dobytek a zabývati se umělým hnojením zrovna tak jako to nesmí býti jediným úkolem ani stavu učitelského. Oba tyto stavy jsou Bohem povolány k tomu, aby vychovávaly národ a po výtce vštěpovaly mu zásady mravnosti, náboženské a národní uvědomělosti. Na konci tak vážného článku nemohl si pisatel odpuštění slova asi tohoto smyslu: „Všichni přátelé k dílu! Vyhoďte celibátníky na ulici. To je stará banda, která nemá již práva, aby žila!“ Zdá se, že jen liberalní stoupenci „Učitelského tovaryše“ mají právo na život. Náš básník praví: „Cesty mohou býti rozličné, jenom vůli mějme všichni rovnou!“ Ale slovinští liberálové chtějí rovnost, volnost a hlavně svobodu jenom a jenom pro sebe. „Zkáza z tebe Israeli!“

Poslanec dr. Šusteršič není u veliké lásce slovinského liberálního učitelstva. Tak ho nenávidí, že chtějí žádati, aby byl zbaven povinnosti platiti přírážky na zvýšení učitelských platů a „chtějí raději zhynouti hladem, než by přijali od něho i jenom půl haléře.“

Z božné přání pronáší jistý pisatel v „Učit. Tovaryši“: „Kraňská zemská vláda by potřebovala francouzských senatorů. Zatím co ve Francii celibátníky a jeptišky honí ze škol, v Kraňsku proti protestům učitelstva je přijímají do škol a svěřují mládež na vychování, ač nemají o výchově potuchy.“ Jak se to shoduje? Jindy nařiká na nedostatek učitelstva, pláče, že školství tím upadá, jelikož učitelé úřadů svých se vzdávají a výnosnějšímu povolání se věnují. Pakli však školské úřady nedostatku učitelstva chtějí zabrániti — volá na ně francouzské senatory. Nejsou tedy naši liberalní slovinští kollegové o nic lepší bývalého seminaristy Gombesa. Poturčenec horší Turka!

V zemi čiré svobody, Americe, jsou Slovinci i jiní Slované nuceni posílati děti své — do německých škol. Ani tedy za mořem nejsou Slované od německé rozpínavosti jisti. V Clevelandu bylo předloni v německých školách 12.000 dětí, loni již 19.500. Také známka svobody.

Ku konci minulého roku konalo se po Kraňsku několikero schůzí učitelských i lidových, v nichž úsilovně žádáno zlepšiti učitelům platy. Těžce touženo na „klerikální“ poslance, že oni svou obstrukcí na sněmu zemském úpravu platů učitelských oddálili, žádajíce, aby napřed provedla se volební dávno slibovaná úprava a pak teprve úprava učitelských platů. V jedné schůzi významná pro snahy liberalismu pronesl slova známý dr. Tavčar: „My slovinští liberáli pravíme: pro svůj boj, pro pokrok potřebujeme škol, škol a opět škol.“ (Bouřlivá pochvala.) Právě jako generál Montecuccoli. My ubozí smrteľníci chceme školy pro národ, dr. Tavčar a jeho stoupenci „pro svůj boj“. Tak má snad vypadati budoucí „svobodná škola“?

Odbor zemského učitelského družstva v Gorici vybízejí všechny osoby učitelské, aby se staly členy zemského družstva učitelského, pronáší slova, jež by zasloužila bedlivé úvahy a pozornosti i u nás. („Učit. Tovariš“ XLIII. č. 31.) „Každý člen našeho stavu budiž i členem zemského družstva. To budiž prvním našim cílem; neleňme, dokud ho nedosáhneme. Milí kollegové, drahé kollegyně! Bez rozdílu národnosti a smýšlení kéž nás pojí v našem družstvu touha po zlepšení našeho nesnesitelného stavu v nepřemožitelný šik!“ — Jak dlouho asi to bude trvati, kdy lítati budou nadávky „proradných klerikálů“, „beznárodní sebranky a p. ušlechtilých. Ryze národní člověk má právo na život, národovec, jenž i své náboženské povinnosti jako stavovské svědomitě plní, dán svými přáteli do národní klatby. — Když ptáčka chytají, pěkně mu zpívají!

V Pulji je veřejná škola pro — 16 Němců. Rozdělena na 8 oddělení, v každém celí 2 Němci mimo několik Slovinců. Dostala na stavbu budovy pro první rok jen — 100,000 K; pro tisíce slovinských dětí v Terstě vzpírá se vláda školu zříditi. Možno jen v Rakousku.

Maximální plat, jakého možno učitelé dosáhnouti, jest v Gorici 2100 K, v Korutanech 2200 K, v Istrii 2300 K a v Kraňsku 2080 K. Při prvním definitivním ustanovení obdrží učitel v Korutanech 1200 K, v Kraňsku jen 1000 K. Návrh na provisorní zlepšení platů by přinesl patrnější změny, takže by při prvním definitivním ustanovení měl učitel v Kraňsku 1250 K, ve Štýrsku dle tříd buď 1000, 1200 nebo 1400 K; po 10 služebních letech v Kraňsku 1660 K, ve Štýrsku 1600, 1800 nebo 2000 K, po 20 letech

v Kraňsku 2070 K, ve Štýrsku 2220 K, 2400 K, neb 2600 K, po 30 letech v Kraňsku 2480 K, ve Štýrsku 2800, 3000 neb i 3200 K: mladší učitelstvo by tedy bylo placeno nejlépe v Kraňsku.

Družstvo sv. Mohara v Celovci rozeslalo loni svým 76.058 členům celkem 546.348 knih. Všechny knihy od počátku vydalo družstvo — 9,300.040. Práce v pravdě „národní“. Jest viděti, co zmůže síla. Knížky družstvem sv. Mohara vydané jsou velmi oblíbeny. Poslední z příčin, ale přece také příčina oblíbenosti té jest, že nevydávají se velké objemné svazky; jako se to u nás v různých dědictvích děje, nýbrž svazčky velkého oktávu, vkusně vypravené, buď brožované neb vázané, s obsahem časovým. Mezi jinými životopis J. M. biskupa Slomška k jeho jubileu, pak 2 svazky slovinských písní národních i nábožných pod názvem „Slovenska Pesmarica“ a četné povídky. Ve „Zlaté knížky“ tohoto družstva je zapsáno celkem 241.889 členův. Skoro k víře nepodobno. Kde pak zůstáváme my, sedmimilionový národ se svými národními spolky. Honíme se po novotách, pěstujeme překladovou literaturu všech národů, vysokou politiku, hašteříme se, udáváme se, žalujeme se a — „když se dva o něco sváří, třetímu se dobře daří.“

Má se na ústavách učitelských učiti hře na varhany a klavír? Většina liberalního slovinského učitelstva je proti těmto předmětům. Ozývají se sice hlasově, že venkovským učitelům to bývá často jedinou duševní zábavou a kyne z toho až nepatrný, přece dobrý groš na menší běžná osobní vydání. Převážný počet učitelů praví: „učitel ať je učitelem, varhaník pak varhaníkem.“ Z mnohých mluví závist, z jiných nenávisť proti kostelu, jemuž při veřejných bohuslužbách uměním posloužití pokládají pod stavovskou důstojnost. Proto hlas jejich: „Ven s klavírem a varhanami z ústavů učitelských“, aby učitelé pak nemohli se státi varhaníky. Ani tím se snad země ve svém pohybu ještě nezarazí.

Ve království chorvatském bylo, jak správa vyučování ve statistice uvedla, v minulém roce 612 učitelek bez místa. A přece dvě třetiny školou povinných dětí byly bez všelikého vyučování. Také při valné hromadě „Svazu chorvatských jednot učitelských“ proneseno četnými řečníky mínění, že úřad učitelský a varhanický jsou neslučitelný. Bývalo ještě do nedávna chloubou učitele varhaníka, zpíval-li lid v kostele krásně a nadšeně a stalo se téměř příslovím: „Co učitel, to hudebník.“ Vymírají idealy již i mezi učitelstvem. Čirý materialismus potichu, ale jistě zachvacuje vrstvy národa. Zda ku prospěchu, dá se snadno říci. V téže valné hromadě zajímavá slova pronesl učitel Ivan Kovačević, jenž s mnohými doklady odsoudil činnost okresních školních rad, jež prý více překážejí nežli podporují práci učitelstva. Okresních inspektorů prý není potřebí, jelikož dle nařízení o úpravě národních škol by musel býti on universem paedagogicko-didaktických vědomostí: musel by býti učitelem učitelů, poněvadž jeho obor dozorčí vztahuje se nejen na látku, ale i na metodu učebnou a na práci učitelovu, jakož vůbec na všechno, co ku zvelebení školy přispívá. Takových způsobných mužů je prý málo, proto lépe, kdyby jich nebylo. Jako duchovním je představený duchovní, tak prý má býti dozorcem učitele zase jen učitel, má mu býti rádcem. — Učitel Milan Pejnovič předčítal pak petici za zvýšení platův učitelských v království chorvatsko-slavonském v tom smyslu, aby učitelům dle počtu let služebních byl přirchn. t plat a práva úředníků XI., X. a IX. platební třídy.

V Srbsku oddechlo si učitelstvo po nešťastné a tragické smrti krále Alexandra. Dopisovatel „Učit. Tovariše“ ze Srbska píše: „Dožili jsme se nové doby . . . Naše národní skupština, která je čistým a jasným výrazem

vůle našeho národa, a královská vláda, která je výrazem tužeb a přání národní skupštiny, jsou ochotny napravit vše, v čem bylo pochybeno . . . Srbské učitelstvo s pravým a opravdovým nadšením a s největší upřímností pozdravilo nový řád ve vlasti. Volby do národní skupštiny dokázaly opravdu neobyčejnou čilost a činnost našeho učitelstva. Třeba, že nám v minulém roce zmizely veškery naděje, přicházíme přece my, učitelé, se svými tužbami před směrodatné činitele. Srbské učitelstvo, sjednocené v „Učitelském sdružení“ vystupuje s požadavky za změnu a pokrok národního školství i za zlepšení svého hmotného postavení.“ . . . „Přese všechno doufá naše učitelstvo v Boha a národní skupštinu a má důvěru ve spravedlivé uznání svých práv.

Zvláštním mezi listy učitelkými jest orgán „Paedagogického družstva rusínkého ve Lvově“ „Učitel“. Tam ještě nebouří uragan bratrského boje, neznámy štvance pusté nenávisti kněží proti kněžím, učitelův proti kollegům jiného snad smýšlení. Rusini v Haliči drží spolu pevně sepjati aspoň před veřejností; třeba i u nich jest již více stran, přece vůli všichni mají rovnou, dosáhnouti národní rovnocennosti a rovnoprávnosti s Poláky. Není dosud u nich pozorovati farisejského kaceřování osob pro odchylná mínění a přesvědčení. Kněžstvo a učitelstvo, lékaři a professori, advokáti a inženýři, intelligence i lid svorně bojují za práva národní ne jazykem a pérem jenom, ale hlavně skutky. Obětavo-t jejich jde téměř do krajnosti, heslo „svůj k svému“ nalezlo pravého pochopení. „Učitel“ — časopis rusínský — přináší dvakráte měsíčně velmi zajímavé články z oboru paedagogiky, methodické výklady učebné látky ze všech předmětů vyučovacích, zprávy o životě národním a hospodářském. Na př. dlouhá, methodicky zpracovaná přednáška „O vodě“, článek: „Jak možno v mládeži vzbuditi zájem pro čtení knih“, „Moc návyku ve výchově mládeže“, „Z luhů naší školní literatury“.

Bukovinské učitelstvo v září roku minulého konalo v Černovicích sjezd navštívený 500 učiteli a učitelkami všech národností Bukoviny. Usneseno podati petici na sněm za zvýšení platů učitelských a upravení právních poměrů. Jak uhraditi zvýšené platy, ukázal učitel Kisanovič doporučuje vybírání přirážky na pivo; co by se nedostávalo, má se vzíti z náboženského fondu, který prý udržuje bez potřeby v Sučavě gymnasium, v Černovicích reálku a z okresního fondu, který prý zase udržuje nepotřebnou školu hospodářskou v Černovicích. Ještě divnější a osobu navrhovatelovu jasněji charakterisující návrh podal advokát dr. Chomed, ukazuje na „mrtvou ruku“, majetek církevní, z něhož se mají platy učitelské uhraditi. Podivno, všude jinde usiluje učitelstvo o rozmnožení škol, zuby nehty brání se každý národ každému redukování svých škol, jen bukoviňští radikálové našli patentní prostředek, jak sobě pomoci. Skromnost a spravedlivost, právní cit pro „moje“ a „tvoje“ z návrhu advokátova zrovna nekouká. Záludnému plánu ostatně se důrazně opřel sám poslanec dr. Lupu. V resoluci přijaté kladli pak důraz, že třeba, aby učitelstvo chopilo se také akce politické a přičinilo se při volbách, by co nejvíce bylo zvoleno poslanců buď z řad učitelských nebo učitelstva přátelských.

R.—ý.

* ZPRÁVY. *

Upozornění členům Katolického spolku českých učitelů na Moravě. Členský příspěvek činných členů zvýšen byl na 2 K. Za to předplatné na „Vychovatelské Listy“ sníženo bylo všem členům na 4 K. Nečlenové platí, jako dosud, na Vych. Listy 6 K.

Upozornění našim čtenářům. Ve „Vychovatelských Listech“ uveřejňovány budou střídavě rozhledy po školství slovanském (v tomto čísle „Slovanský obzor“) domácím (českém) i cizím (německém, francouzském atd.), kromě toho hlídka zdravotní, aby čtenáři naši se všemi pozoruhodnými jevy v oboru vychovatelském a vyučovatelském seznámení byli.

Zákon o úpravě právních poměrův učitelstva na Moravě byl od císaře pána rozhodnutím ze dne 29. prosince 1903 schválen. Zákon nabývá platnosti 1. ledna 1905.

Večery pro rodiče jsou zařízeny ve Vídni. V takových schůzích bývá pojednáváno o těchto otázkách: „Přirozená výchova, jakou potravou opatrovati dítky ve školní době, školní nemoci, mládež a alkohol, školní lékaři a jejich úkoly, učí se tvoje dítě?, jak mají rodiče přispívati při vyučování, matka učitelkou, neděle otcův, jděte do přírody, přírodozpytné pokusy, dítky a kvítky, proč učí se dítky zeměpisu, co mají děti věděti o kvasidlech, návrh zábav dítek pro prázdniny.“

Vzrůst slovanských škol národních. Rusinský „Učitel“ přináší statistiku školství v Rakousku z r. 1900 a srovnává se statistikou z r. 1880. Je patrné, že slovanské školství vzrůstá, kdežto německé a vlašské klesá. Tak za posledních 20 let škol německých z 42·0% ubylo na 39·6%, vlašských pak z 5·7% na 4%. Za ten čas číslo škol slovanských vzrostlo z 43·6% na 53%.

Pedopsychologie pěstuje u nás s pozoruhodným úspěchem prof. dr. Fr. Čáda. Úvod do pedopsychologie ukončil (dle Učit. Novin) dne 9. prosince v univ. kursech učitelských přednáškou o methodách pedopsychologických. Ojedinelé methody pro vědeckou práci v pedopsychologii nestačí, pro tu je třeba method systematictějších: biografické, statistické a experimentální. Biografickou methodou myslí se souvislá, trvalá pozorování na 1 nebo nejvýš 2 dětech od počátku psychického života do určité doby věku. Methoda tato byla podnes hojně pěstována, jak je viděti na četných biografiích dětí, v nichž je dobrá studnice pro pedopsychologii. Sem dlužno zařaditi biografickou práci Taineovu, Darwinovu, Preyerovu, Shinnové, Murové, L. Hogenové a j. Biografickou methodou může pracovati, kdo se stýká s dítětem pravidelně a co nejčastěji. Třeba při ní hned zaznamenávati, neotálet a v práci vytrvati. Odkládání záznamů působí nesnáze. Jinou vadou této methody jest, že se do záznamů vkládají mimovolně theorie a vlastní výklady. — Statistické methody se v Evropě dosud málo užívalo. Domovem jejím jest Amerika, kde se jí užívá namnoze i tam, kde se nehodí. Statistická methoda doplňuje methodu biografickou. Statistická methoda vypěstila dvojí formu. Sbírají se data statistická (zvl. v pedologii měření lebky a pod.). U nás hojný materiál sebrán byl na Nár. Výst. Českoslov., který zpracoval dr. J. Matiegka a uveřejnil ve Věstníku Č. Akademie. Druhá

forma statistické metody je dotazníková, kterou v Americe sebrán jest oslňující materiál. Metoda tato jest nejpohodlnější. Těžší věc při ní je zmociti a kriticky tento materiál probrati. Je s ní spojeno mnoho nesnází, z nichž jednou je sestaviti dobrý dotazník, při čemž je třeba dobré znalosti pedopsychologie. Jsou dva druhy dotazníků v Americe užívané: Hallový a Barnesovy, jichž se drží také Monroe. Hall ptá se na jisté věci, týkající se jednoho předmětu. (Všiml jste si té a té věci?) Barnes začíná: Vypravujte dětem jistou událost a ptejte se dětí, počínaly-li si osoby v události vzpomenuté správně. Dojde mu řada různých odpovědí, které se klasifikují. Vada Hallových dotazníků je v tom, že je velmi těžko otázky formulovati tak, aby se dostala žádaná odpověď. U nás je půda pro dotazníkové metody nepřiznivá. Lidé naši neradi píší a odpovídají a nebývá tu také ani dostatek schopnosti k odpovědem. Při Barnesových dotaznicích dostává se materiál, jak by si děti vedly. Ethické vědomí jest u dětí stejné, každé ví, co se má a co se nemá dělat, ale otázka jest, počínaly-li by si tak děti ve skutečných případech. V celku možno říci, že statistická metoda má tolik stinných stránek, že jen jako metoda doplňující metodu biografickou má význam. — Experimentální metody. Slova experiment jest v pedopsychologii užíváno nepřesně. Je to něco jiného než experiment přírodovědecký. Přírodopyscec má předmět v moci, ovládá jej, pedopsycholog nikoli, neboť naráží při svých pokusech na mnoho překážek, majících pramen v dětské těkavosti. Experimentem v pedopsychologii třeba rozuměti pozorování konané za určitých okolností, které jsme sami vyvolali, neb upravili. Experiment je možný jak při biografické tak při statistické metodě. Dítě ve škole jest vydáno stále experimentování. Kolik špatných metod bylo na dětech již vyzkoušeno! I tam, kde se experimentuje s plnou vážností, nedočelá se mnohých výsledků. Děti jsou z počátku zvědavé, ponenáhlu však ochabují, až dospějí tam, kde se s nimi nedá vůbec experimentovati. Na počátku jeví se při experimentech u dětí silná chuť, později nastává uklidnění, a této druhé periody má se využítkovati, v konečné periodě jeví se jistá lhostejnost, renitentnost dětí k pokusům. Ráz experimentování má býti takový, aby se experiment uměl zakrýt. Treba vyvolati náladu nejprve tak, aby experiment přišel přirozeně, bezděčně, aby děti neznaly jeho pravého účelu. Experimenty nelze prováděti kdekoli a kdykoli, za každou cenu, a je při nich třeba největší kritičnosti a opatrnosti.

Kdo si ponechá 1. a 2. číslo „Vych. Listů“, považován bude za odběratele. Kdo nemíní časopisu odebírat, ať vrátí číslo včas, ušetří nám práce a výloh.

O knihách a časopisech. redakci zaslanych. promluvíme příště.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.

Tiskem Ferd. Navrátila v Ivančicích.